

מסדר התנוד והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל ר ו נ ד ת ל ע י ו נ ב פ ר ש ת ה ש ב ר ע
בעריכה בנחה ליברניץ
שנת העשרים ושבע

רנב"ח (תשכ"ח)

פרק כ"ט - כ"י

א. י' ויהי כאשר ראה יעקב את רחל בת לבן אחי אמו ואת צאן לבן אחי אמו ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר ויניח את צאן לבן אחי אמו. ויא וישק יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי בן רבקה הוא...

ראב"ע ד"ה ויגד יעקב לרחל מאוחר, ומעמו וכבר הגיד יעקב לרחל ואחר כך "וישק" ורבינו כמנהגו.

ראב"ע כ"ז ד"ה ויגש וישק לו: נשיקה עם לס"ד ביד או בכתף או בצואר ובלי לס"ד בפה.

ראב"ע שיר השירים א' ב' ד"ה ימקני מנשיקות פיהו: כל נשיקה שהיא בלא לס"ד היא בפה, ו"ל בפניו, כמו (בר' ל"ג ד') "וישקהו" ועם הלס"ד ביד או בכתף או בלחי על פי מנהג הסדינות, כמו (בר' כ"ז כ"ו) "ושקה לי" (שם כ"ז) "וישק לו", דכו (בר' כ"ט י"א) "וישק יעקב לרחל".

רד"ק ד"ה וישק יעקב לרחל: כיון שראתה שעשה כל זה בעבורה, קבלה בשיקתו.

רבנו בחיי על התורה: ד"ה ויהי כאשר ראה יעקב: הזכיר בכתוב הזה כמה פעמים 'אחי אמו' להודיע, כי כל מה שהשתדל יעקב בצאן להשקותו, ומה שהיה חומל על רחל בת לבן, לא עשה לכבוד לבן, רק לכבוד אמו. ומפני זה בכל פעם שיזכיר הכתוב שמו של לבן הרשע, יזכיר בכל פעם "אחי אמו" לבאר כי לא היה משקה את צאנו של לבן, כי אם גשפיל שהיה אחי אמו. וזכר בלבן את אמו אשר אהבתו, שנחנה לו העצה לבוא אליה.

ועוד יש בזה טעם אחר: שהרי כשיראה אדם או ישמע מה שהוא חפץ, הנה זה סבה להוספת כח בכוח תולדתו, ומפני שהיה אדם הרשע כי טבעו של יעקב בראותו את רחל במשך אחר תארו גופנית, וחוסין בו כח בגלילת האבן, מה שלא היה עושה מנחילה, לכך הוצרך לומר כמה פעמים "אחי אמו" להורות כי לא נחוסף כח בטבעו לאהבת רחל, ולא היה לו בראייתה שום התעררות, כטבעי שאר בני אדם, אבל הכל לאהבת אמו. ומפני זה הזכיר הכתוב את רחל ואת הצאן קדם שיזכיר "ויגל את האבן" ולא אמר "ויהי כאשר ראה יעקב את רחל בת לבן אחי אמו ויגל את האבן".

ד' יוסף אבן ספיר ד"ה וישק יעקב לרחל: ראיתי את העט כמתאוננים על יעקב שעשה זה חפזית, ונפרס החסידים מעמנו והזקנים, ואני חי ה', איני מצטער על סקרא זה, אבל אומר עם זה, שאין מנהג הארץ לנשוק בפה או בלחי, וחלילה לו ולבן שהיה זה בפה, וחטא ליצולו, ואם חס ושלום עשה זה יעקב, מה נוכל לעשות? ויותר חזק קרה עשה משיח אלוקי יעקב! ותרבה עמו פדות ית' וית'.

ר' אהרן אבן אלרנף ד"ה ויגל את האבן מהנוסף ושוושו "גלל" ולא אמר "ויגלול", לכן פוטר "כמעביר את הפקק מעל פי צלוחית" ובאחרים דבר בלשון קל "וגללו", שכוחם חלוש בפעולתו.

וזתו נשפטם החושקים להתעצט בכל כחו להראות גבורתו בפני חשוקתו, ובפרס אם הייתה יפה תואר כרחל. והאבה מקלקלת את השורה, שנשקה קודם ששאלה בה מי את. ולא יאומן כי יסופר שבערה יפה תואר יוצאת גשדה לרעות צאן, כי תצא אם היצר כבערית.

בנחה בלילה (לד' אביהם מנחם רמ"א מפורס) ד"ה ויגל: תדלא כתוב ויגלגל וקדוק וחכמים ד"ל כתי שמעביר הפקק מעל הצלוחית (וע' רש"י)... וכן דרך הבחורים להראות גבורתם במעמד חשוקתם.

על כן יאמרו חושללים, שלמה המלך ע"ה היה יושב על מגדל ציון והיה סכיר בצפצופי העופות. שמע שני צפרים קטנים מצפצפים כל אחת לחברתה: "החרצי טאהרוס בגין דה המגדל?" ואז תיכף צוה שלמה המלך ע"ה לפרוס המצודות ולכוד חורף והביאו אותו לשלמה ע"ה. אמר לו המלך: "איך יתוש כסוך יעלה על לבו להרוס סבצר כזה?!" אז השיב לו הצפור: "שלמה! איך איפא חכמתך?! הייתי מדבר עם חשוקתי ודרך החשוקים לעשות גבורה בפני חשוקתיהם, ומי שאין בידו לעשות, לפחות ישחב במה שאין בו. ואני דברתי עם חשוקתי."

ד"ה וישק יעקב: על ידיה או בגדיה. ד"ה ויגד יעקב כי אחיו התנצל על שנשקה.

נכתב וחקבלת ד"ה וישק: גויאח לפרש נשיקה דכאן החברות מחשבי והתדבקת רצוני כענין (תה"ל פ"ה) "צדק ושלום נשקו", שעמנו שחצק יהיה מדובק עם השלום ולא יפרדו. ומעם וישק יעקב לרחל שהתחבר עמה במחשבתו ורצונו, כדאמרינו (במ' מגילה י"ג ע"ב) "אמר לה יעקב: מינסנית לי? (= התנשאי לי) אמרה לו: אין (= הן) (פעולאברנגס - יפערביגדובג).

1. מה תן והתפתחות השונות של התנהגות יעקב בדברי הפרשנים? מי הקהילה בדעותיהם ומי המנוגדים תכלית בגודל?
2. במה שונה ראב"ע מכללם? למה התכוון בדבריו "ורבים כן". הדגם.
3. הסבר את דברי אבן כספי חסומנים בקו.
4. מי מכל המפרשים הנ"ל מבסס את דעתו על לשון הכתוב?

ג. י"ג ויספר ללבן את כל הדברים האלה.

רש"י ד"ה ויספר ללבן: שלא בא אלא מתוך אונס אחר ושבטלו מסורו מסגור.
רשב"ם " את כל הדברים האלה: שאביו ואמו שלחרוהו אל אנשי משפחתו.
ראב"ע " את כל הדברים האלה: דברי הברכה.
חזקוני " את כל הדברים האלה: שבאו ליוו הברכה והברכה, כפי שיתלצח לו לבן לחשיא לו בתו, ועוד ספר לו, איך ברח מפני עשו אביו, שלא יתמה, איך בא ריקם בלא שום דבר.
ספורנו " ויספר ללבן: להודיע שלא בא אליו לצורך פרנסה אלא להמלט מאחיו ושנמנות אמו ישב עמו.

1. במה שונה רשב"ם מכל שאר הפירושים ומה הביעו לפרש כן?
2. רש"י דהיר טאו בבחירת הדבור המתחיל ובהגבלתו. מה ראה שלא אמר דבריו כאן ל"ה את כל הדברים האלה.

ג. י"ד ויאמר לו לבן: אך עצמי ובשרי אתה.

רש"י ד"ה אך עצמי ובשרי: מעתה אין לי לאספך הביתה, הואיל ואין בידך כלום. אלא מפני קרובה אספל בך חדש ימים. ואף זו לא לחנם, שהיה רועה צאנו.

רד"ק ד"ה אך עצמי: פירוש: באמת. וכן (תהלים ע"ג) "אך טוב לישראל אלוקים"; (ישע' ס"ג ח') "אך עמי המה" והדומים להם.
 אמר לו: אל תחוש, אם יצאת מבית אבין, כי לא תחסר עמי דבר.

1. מה ההבדל בין רש"י לרד"ק בפירושי המלה "אך"?
2. איך אפשר לפרש את שני הפסוקים הנובאים ברד"ק כהוכחה לפרושו, אם נקבל את פרושו של רש"י למלה "אך"?
3. השרה את דברי רש"י כאן לדבריו בפרק כ"ג י"ג ד"ה אך אם אתה לו שמעני: אהה אומר לי לשמוע לך וליקח בחנם, אני אי אפשרי בכך, אך אם אתה לו שמעני, הלואי ותשמעני.

מה הקשי ומשורת? לשני המקומות והורו לי שרוב הקשי הזה בשני המקומות?

4. השרה את פרושי רש"י ל"אך" במקומות רבכ"ג י"ג כב"ל לדבריו בראשית ט' ה' ד"ה ואך את דמכם ויקרא כ"ג כ"ז ד"ה אך בעשוד לחדש האם מפרש רש"י באחד משני המקומות האלה את ה"אך" כמי שפרשו במקומנו (ובפרק כ"ג י"ג)?
5. לפי דעה בעל העמק דבר אפשר להוכיח את דברי רש"י האחרונים "ואף זו לא לחנם, שהיה רועה צאנו" עלשון הכתוב בפ' י"ד.

כי צד?

ד. כ"ו ...לא יעשה כן במקומנו לתת הצעירה לפני הבכירה

ר' אליעזר אשכנזי: טעמי ה'

אמר לבן כמקבטר ליעקב: "לא יעשה כן במקומנו...". כלומר: במקומך עושים מן הצעיר בכור, שלקחת בכורת עשו, אבל במקומנו לא ילקח הבכורה מן הגדולה לצעירה. ודוק וראה, שלא אמר "לתת הקטנה לפני הגדולה", כפי מה שב' קודם (פסוק ט"ז) "שם הגדולה לאה ושם הקטנה רחל", אבל קראה 'בכירה' ו'צעירה', כדי לקבטר, שיעקב בקרא "צעיר" ועשו היה "הבכור", לכן אמר בלשון כזה: אתה הצעיר ולקחת הבכורה מאחין, ולא יעשה כן במקומנו.

1. מהו התמיהה בדברי לבן המתישבת על ידי דבריו אלה. והשרה פסוקנו לבר' כ' ט', בר' ל"ד ז'.
2. כיצד נוכל לקבל את דברי ר' אליעזר אשכנזי, גם אם נפרש את פ' י"ג את כל הדברים האלה כפי שפרשם הרשב"ם?